

NICCOLO MACHIAVELLI

(1469-1527)

İtalyan siyasi düşünürü Niccolo Machiavelli; iktidarın korumak ve güçlendirmek isteyen bir hükümdarın hile, kurnazlık ve yalanı, acımasız bir kuvvet kullanımıyla birleştirmesi gerektiğini pervasızca öne süren öğüdüyle ünlüdür.

Bazıları tarafından vicdansız bir hain olarak aşağılanan, bazılarınca da dünyayı olduğu gibi anlatma cesaretine sahip dik kafalı bir gerçekçi olarak yüceltilen Machiavelli, eserleri hem düşünürler hem de siyaset adamları tarafından dikkatle incelenmiş olan birkaç yazardan biridir.

1469'da İtalya'nın Floransa kentinde doğdu. Avukat olan babası belli başlı bir aileye mensuptu ama maddi durumu iyi değildi. Machiavelli'nin yaşamı boyunca -İtalyan Rönesansının dorukta olduğu dönem- İtalya; Fransa, İspanya ve İngiltere gibi nispeten merkeziyetçi bir yapıya sahip devletlerin aksine, bir çok küçük prensliğe bölünmüş durumdaydı. Dolayısıyla, Machiavelli döneminde İtalya'nın, parlak kültürüne karşın askeri açıdan zayıf olmasını hayretle karşılamamak gerekir.

Machiavelli'nin gençlik yıllarında Floransa, Medici ailesinden ünlü bir hükümdar; muhteşem Lorenzo tarafından yönetiliyordu. Fakat Lorenzo 1492'de öldü ve birkaç yıl sonra Medidler Floran-sa'dan sürüldü. Floransa cumhuriyet oldu ve 1498'de, yirmi dokuz yaşındaki Machiavelli sivil yönetimde yüksek bir konum elde etti. Sonraki on dört yıl boyunca Floransa cumhuriyetine hizmet etti; Fransa, Almanya ve İtalya içinde Floransa cumhuriyeti adma çeşitli diplomatik görevler üstlendi

1512'de Floransa cumhuriyeti yıkıldı ve Medici ailesi yeniden iktidara geldi. Machiavelli görevinden alındı ve erte» yıl yeni Medici hükümdarlarına düzenlenen bir komploya karıştığı şüphesiyle tutuklandı. İşkence gördü ama ertesi yıl masum olduğu anlaşılarak serbest bırakıldı. Daha sonra. Floransa yakınlarındaki San Casciano'da küçük bir malikaneye çekildi.

Ardından gelen on dört yıl içinde birkaç kitap yazdı; bunlardan en iyi bilinen ikisi "Prens (1513'te yazıldı) ve "Titus Livius'un ilk on kitabı üzerine konuşmalar"dır. Diğer eserleri arasında "Savaş Sanatı", "Floransa Tarihi" ve "La Mandragola" (zaman zaman hâlâ sahnelenen güzel bir tiyatro eseri). Ancak esas ünü, bütün felsefi risalelerin belki de en iyi yazılmış ve en kolay okunanı olan "Prens"ten kaynaklanır. Machiavelli evli ve altı çocuk sahibiydi. 1527 yılında elli sekiz yaşında öldü.

"Prens" devleti yöneten bir kişiye verilen öğütlerden oluşan bir alfabe sayılabilir. Kitabın savunduğu temel fikir; bir prensin başarıya ulaşmak için ahlaki düşünceleri tamamen bir yana bırakıp güç ve kurnazlığa dayanması gerektiğidir. Machiavelli -herşeyin üzerinde- iyi silahlanmış olmanın önemini üzerine bastıra bastıra ifade etmektedir. Sadece bir devletin kendi

yurttaşlarından oluşturulmuş orduların güvenilir olduğunu vurgulamakta; parafa askerlere veya başka devletlerin askerlerine güvenen bir devletin mutlaka zayıf ve tehlike altında olacağını söylemektedir.

Machiavelli prensin halkın alt katmanlarının desteğini arkasına almasını öğütlemektedir, aksi halde bir felaket anında elinin altında kaynak olmayacaktır. Machiavelli yeni bir yöneticinin, iktidarını güvenceye almak için bazen tebaasının memnuniyetsizliğine yol açacak şeyler yapmasını elbette anlayışla karşılamaktadır. Buna karşın; "...devleti teslim alan kişi, tüm zalimliklerini bir anda sergilemelidir ki, onları her gün tekrarlamak zorunda kalmayın... Yararlı işler ise birer birer yapılmalıdır ki, tadı çıkarılabilsin" öğüdünü vermektedir.

Başarılı olmak için, bir prensin etrafına becerikli ve sadık bakanlar toplamalıdır. Machiavelli prensin dalkavuklardan ve neyi nasıl yapması gerektiği konusundaki öğütlerden kaçınması gerektiği konusunda uyarılmaktadır.

"Prensin 17. bölümünde, Machiavelli prensin sevilmesinin mi yoksa O'ndan korkulmasının mı daha iyi olduğunu irdellemektedir

"Cevap, hem korkulan hem de sevilen kişi olunması gerektiğidir, ama... ikisinden biri tercih edilecekse, korkulan kişi olmak sevilen kişi olmaktan çok daha emniyetlidir....çünkü sevgi, insanların bencillikleri nedeniyle işlerine geldiği zaman kopardıkları bir yükümlülükler zinciriyle bağlıdır; ama korku asla iflas etmeyen bir cezalandırılma korkusuyla sürekli kılınır."

Bölüm 18 "Prensler hangi durumlarda vefalı olmalıdırlar" başlığını taşır. Machiavelli, "...ihtiyatlı bir hükümdar, eğer çıkarlarına aykırı düşünürsa vefa göstermemelidir..." der ve ekler; "Yasalar da sözünü yerine getirmediği için mazeret göstermek isteyen bir prens hiçbir zaman yalnız bırakmamıştır." Çünkü insanlar o kadar basit ve günün gereklerini yerine getirmeye o kadar hazırlardır ki, aldatmak isteyen aldatılmaya razı olan bililerini her zaman bulacaktır." Bu görüşlerin doğal bir çıkarsaması olarak, Machiavelli prensine başkalarının verdikleri sözlerden de şüphe duymasını öğütlemektedir.

"Prens" sık sık "diktatörlerin el kitabı" olarak adlandırılmıştır. Machiavelli'nin yaşantısı ve diğer eserleri O'nun cumhuriyetçi bir hükümeti diktatörlüğe genellikle tercih ettiğini göstermektedir. Ama İtalya'nın siyasi ve askeri alanlardaki zayıflığı karşısında şaşkınlığa düşmüştü ve ülkeyi birleştirecek, orduları yurda zarar veren yabancı işgalcileri püskürtecek güçlü bir prens istiyordu. Şurası da çok ilginçtir ki, Machiavelli prensin kuşkucu ve acımasız bir yaklaşım öğütlerken, kendisi idealist ve yurtseverdi; önerdiği hile-kar davranışlarda da pek usta sayılmazdı.

Niccolo Machiavelli'nin anonim bir Floransak heykeltıraş tarafından yapılmış büstü

Çok az siyasi düşünür Machiavelli kadar şiddetle aşağılanmışdır. Yıllarca neredeyse insan kılığında bir şeytan olarak lanetlenmiş ve adı iki yüzlülük ve hilekarlıkla eş anlamlı olarak kullanılmıştır. (En öfke dolu aşağılamalar da çoğu zaman Machiavelli'nin vaaz ettiklerini uygulayanlardan gelmiştir -bu da prensipte Machiavelli'nin onaylayabileceği bir samimiyetsizliktir!)

Ahlaki açıdan Machiavelli'ye getirilen eleştiriler elbette ki O'nun etkisiz olduğunu göstermez. Fikirlerinin özgün olmadığı söylemek bu anlamda daha uygun düşecektir. Böyle bir iddiada gerçek payı vardır. Machiavelli yeni bir siyaset getirmediğini, başarılı birçok prensin ezelden beri başarıyla kullandıkları tekniklere işaret ettiğini tekrar tekrar ifade etmiştir. Hatta, Machiavelli önerilerini hep eski çağ tarihinden ya da yakın zamanda İtalya'da geçen olaylardan aldığı çarpıcı örneklerle süsler. "Prens"te övgüyle söz ettiği Cesare Borgia uyguladığı taktikleri Machiavelli'den öğrenmemiş, tam tersine Machiavelli O'ndan çok şey öğrenmiştir.

Benito Mussolini, Machiavelli'yi alenen öven az sayıda siyasetçiden biri olmakla birlikte, çok sayıda seçkin siyasi kişiliğin de "Prens"i dikkatle okuduklarından kuşku yoktur. Napolyon'un yastığının altında "Prens"le yattığı söylenir, benzeri şeyler Hitler ve Stalin hakkında da söylenmiştir. Yine de, Machiavelli taktiklerinin günümüz siyasi hayatında "Prens"in yayımlanmasının öncesinde olduğundan daha fazla geçerlilik kazanmış olduğu pek açık değildir. Bu, Machiavelli'nin bu kitapta daha yüksek sırada değerlendirilmemiş olmasının başlıca nedenidir.

Machiavelli'nin siyasi uygulamalar üzerindeki etkisinin derecesi açık olmamakla birlikte, siyaset teorisi üzerinde bıraktığı etki tartışılmaz. Platon ve St. Augustine gibi daha eski yazarlar siyaseti ahlak ya da tanrıbilimle iç içe geçirmişlerdir. Machiavelli tarihi ve siyaseti salt insana yönelik olarak ele aldı, ahlaki kaygıları bir yana bırakıverdi. Sezdirdiği temel soru, insanların nasıl davranması gerektiği değil, nasıl davrandıkları; kimin erk sahibi olması gerektiği değil, insanların gerçekte erke nasıl sahip olduklarıydı. Siyaset kuramının günümüzde önceden olduğundan çok daha gerçekçi bir şekilde tartışılmasında Machiavelli'nin etkisi hiç de azımsanamaz. O, modern siyasi düşüncenin belli başlı kurucularından biri olarak anılmayı hak etmektedir.